

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

ISSN: 1857-7342

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2010**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

Издавачки совет:

д-р Саша Митрев
д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малинов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Оливер Цацков
м-р Кирил Барбареев
м-р Верица Јосимовска
Елена Јосимовска
Александар Донски

Редакциски одбор:

д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малинов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Оливер Цацков
Александар Донски

Главен и одговорен уредник:

д-р Кирил Цацков

Единица на Универзитетот:

Институт за историја и археологија

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Институт за историја и археологија
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

СОДРЖИНА

Кирил ЦАЦКОВ Атентатот на генерал Михајло Ковачевиќ и воведувањето специјална полициска состојба во Штипско.....	5
Ванче СТОЈЧЕВ Македонскиот идентитет во античкиот период.....	11
Звонимир НИКОЛОВСКИ Неколку култни конституции од Кумановско.....	21
Зоранчо МАЛИНОВ Етничките процеси во североисточниот дел на македонскиот етнографски простор (прв дел).....	27
Стојан РИСТЕСКИ Каде дошол прво свети Климент во Кутмичевица?.....	39
Драган ЗАЈКОВСКИ Ранохристијанскиот црковен епископат во Македонија во IV век.....	47
Трајче НАЦЕВ Фортификацијата на доцноантичкиот град Баргала.....	55
Оливер ЦАЦКОВ Гимназиското образование во Штип меѓу двете светски војни.....	65
Страшко СТОЈАНОВСКИ Состојбите во Македонското револуционерно движење од потпишувањето на Мајскиот манифест до убиството на Тодор Александров.....	71
Ицо НАЈДОВСКИ Животот на Македонците во Австралија и неговата структура.....	81
Душан СИНАДИНОСКИ Македонците во извештајот на Комисијата за имиграција во САД во 1907 година.....	91
Гоце АНГЕЛИЧИН ЖУРА Традицијата на Јустинијана Прима во титулатурата на охридските поглавари.....	101
Ристо СТЕФОВ Сведоштва на некои од македонските „деца-бегалци“.....	107

Верица ЈОСИМОВСКА Добродетелот Константин Анастасов (Хаџи Костадин, логотет).....	117
Елена ЈОСИМОВСКА Штипските читални од XIX век како вистински културни центри.....	121
Александар ДОНСКИ Етно-културната засебност на античките Македонци во делото на Павсанија	127

UDC: 903 „631/634“(497.7)

д-р Зоранчо МАЛИНОВ¹

ЕТНИЧКИТЕ ПРОЦЕСИ ВО СЕВЕРОИСТОЧНИОТ ДЕЛ НА МАКЕДОНСКИОТ ЕТНОГРАФСКИ ПРОСТОР (прв дел)

Краток преглед на етногенетските процеси од неолитот до падот на Самоиловото Царство

Во просторот на североисточниот дел од Р. Македонија се регистрирани траги од човечки населби уште во неолитот (младо камено време) на некои локалитети во долината на реката Брегалница (Вршник кај с. Таринци, Штипско), на Овче Поле (Барутница кај с. Анзабегово; Руг Баир кај с. Горобинци и Алин Дол кај с. Немањица, Светиниколско), како и во околината на Куманово, кај локалитетот На Брег кај с. Старо Нагоричане (Санев В., 26). Во периодот на преминот од камено во метално време, во науката познат како енеолит, траги од населби во овие простори среќаваме на локалитетите Костоперска Карпа (Жеглиговски Камен) кај с. Младо Нагоричане и Пилаво кај с. Бурилчево, Кочанско (Колиштркоска Настева И., 44).

За периодот на бронзеното време, кое за просторот на Македонија се поврзува со започнувањето на стабилизацијата на индоевропските етнички заедници по нивниот продор и доселување, како и на нивното мешање со автохтоното население (Китановски Б., 51)², археолошки локалитети на подрачјето во сливовите на Брегалница и Пчиња за сега не се утврдени. Иако со сигурност не може да се утврди, сепак постојат индиции дека наодите од локалитетот Бежанија кај с. Криви Дол, Штипско, може да датираат од периодот на преминот од бронзено во железно време, што за наши македонски услови датира околу XIII до X век пред нашата ера (Митревски Д., 30 и 297).

Почетокот на железното време за балкански услови се поврзува со последните векови од II милениум пр.н.е., односно со дорската преселба и употребата на железото (Gavela B., 220). Како археолошки локалитет

1) Авторот е доктор на етнологски науки и работи како виш научен соработник во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје. Воедно е избран и за наслобен доцент на Природно-математичкиот факултет во Скопје, каде што е ангажиран како професор на Институтот за етнологија и антропологија, а како хонорарен професор е ангажиран и на Факултетот за музика, на наставната група Етнокорееологија при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип.

2) Всушност, со т.н. големи индоевропски преселби кои започнале уште во периодот на енеолитот и се одвивале во повеќе бранови, почнал долгиот процес на формирање на новата етноструктура на Балканот (Митревски Д., 25).

со најстари наоди, датирани од железното време, во овој простор се смета локалитетот Орлова Чука кај с. Стар Караорман, Штипско. Во ова археолошко наоѓалиште погребувањето започнало уште во раната фаза на железното време, додека најголемиот број гробови припаѓаат на полното железно време (Митревски Д., 88 и 312-313). Други археолошки локалитети коишто се поврзуваат со железното време се: Горно Поле кај с. Стар Караорман; локалитетот Криви Дол кај с. Радање, Штипско; Кунови Чуки кај с. Оризари, Кочанско; локалитетот Текешински Лозја кај Кочани; Кршлански Гумења кај Ваница; Бел Брег кај Кумановска Бања и др. Сите овие археолошки наоѓалишта датираат во периодот од VII до V век пр.н.е. (Пашкиќ Р., 64-65; Митревски Д., 86-96), период за кој веќе може да се зборува и за пишани податоци, т.е. веќе може да се зборува за историскиот период.

Како најстари жители за кои имаме пишани податоци во просторот меѓу Вардар (Аксиј) и Струма (Стримон), а тоа значи и во областа на сливовите на реките Брегалница (Астибо) и Пчиња се споменуваат Пајоните (Пајонци, Пеонци). Првите историски податоци за нив ги наоѓаме во Хомеровата „Илијада“, каде што се споменува дека некои пајонски племиња предводени од Пирајхме и Астеропај учествувале во Тројанската војна на страна на Тројанците (Хомер, 63 - В 848-850, 185 - К 428-429, 281 - П 284-293 и др.).

Територијата на која биле населени пајонските племиња во одредени историски периоди имала различни граници, а во периодот на својата најголема моќ, во VI век пр.н.е., Пајонија можеме да ја лоцираме од Стримон на исток до Пелагонија на запад, од Егејското Море на југ до извориштето на Стримон на север и по целото течение на Аксиј, вклучувајќи го и неговиот горен тек (Петрова Е., 15-16; Митревски Д., 194-198).

Од пајонските племиња кои биле забележани во античките извори се спомнуваат: Сиропајонци, Пајопли, Лајаи, Агријани, Астраи, Иори, Добери, Дерони и др. Поради недоволните податоци од античките извори, постојат извесни тешкотии за прецизно географско лоцирање на одделните пајонски племиња. Но сепак, благодарение на тие запишани податоци, можеме некои од тие племиња, со поголема или помала сигурност и да ги лоцираме. Така, освен племињата што ги споменува Херодот во подрачјето на долниот тек на Стримон: Сиропајонци, Пајопли, „оние од Прасијадското Езеро“ и „оние околу Пангејските Планини“ (Херодот, кн. Терпсихора, 15-16), во подрачјето на горниот тек на Стримон од записите на Тукидид, познати ни се уште и Лајаите и Агријаните (Tukidid, 139). Според некои историчари и археолози, Лајаите се лоцираат во околината

на денешен Ќустендил (Соколовска В., 1990: 11-13), а Агријаните покрај изворишниот дел на Струма т.е. околината на денешен Перник. Според записите на Страбон, Агријаните се лоцираат и во горниот тек на Аксиос (Соколовска В., 1990: 18). Тоа би значело дека Агријаните како најсеверно споменувано пајонско племе, освен подрачјата околу извориштата на големите балкански реки Стримон и Аксиј (Вардар), го населувале и подрачјето околу Пчиња и Крива Река.

Врз основа на неколку извори, во долината на Брегалница, главно, се лоцира племето Дерони. Според податоците од Тукидид, за походот на Ситалк, владетелот на тракиското племе Одриси, во Македонија во 429 год. пр.н.е., се наведува дека биле повикани под оружје и Агријаните и Лајаите, како и други пајонски племиња што биле под негова власт. Тие се наоѓале на крајниот запад од неговата држава, во долината на Стримон и се граничеле со слободните Пајони (Тукидид, 139).

Се претпоставува дека „слободните Пајони“ кои граничеле со Лајаите се однесува на Дероните, врз основа на пронаоѓањето на остава со деронски сребрени пари (окто и дека драхми) од VI век пр.н.е. во Штип, како и еден примерок на тетрабол, како гробен прилог од почетокот на V век пр.н.е. во околината на Штип (Петрова Е., 51-52). Овие податоци ги навеле некои од археолозите, Дероните, покрај другите краеве во коишто живееле, да ги лоцираат и во долината на Брегалница, како на пример, В. Соколовска, која истакнува: „Рудното богатство на овој крај (средниот тек на Брегалница - б.м.), како и наодите на монети, одат во прилог на мислењето дека овој простор во текот на постарото железно време (VII и VI век пр.н.е.) го населувало пајонското племе Дерони“ (Соколовска В., 1994: 83).

Пајонските племиња многу рано дошле во допир со хеленската цивилизација. Ковањето пари со грчки алфавет и приказ на богови од грчкиот пантеон на парите претставуваат доказ за раните контакти на Пајоните со Хелените (Петрова Е., 75). Меѓутоа, иако пајонските племиња од некои истражувачи, главно, се третирали како дел од хеленската, илирската или тракиската заедница, а според други, тие имаат фригиско (бригиско) потекло³, сепак некои истражувачи, како на пример, археологот Д. Митревски и антропологот Ф. Вељановска се на мислење дека Пајоните се разликувале од овие соседни етнички заедници (Митревски Д., 188, Вељановска Ф., 93), на што укажале и античките историографи и дека, всушност, тие претставуваат посебна етничка заедница. Иако постојат разлики во ставовите во врска со етничката припадност на Пајоните, сепак

3) За подетален преглед на застапувањето на одделен автор на овие претпоставки во: Петрова Е., 66-72 и таму цитираната литература.

речиси сите истражувачи кои потемелно се занимавале со етногенезата на оваа палеобалканска етничка заедница се сложуваат дека тие настанале со мешање на старото балканско прединдоевропско население и подоцна доселените индоевропски племиња (Петрова Е., 72; Митревски Д., 198-199; Вељановска Ф., 92).

Пајонските племиња биле изложени на чести напади од своите соседи, па така, нивната територија била намалена со македонските освојувања од југ (освојувањата на македонскиот владетел Аминта I во VI век пр.н.е.), како и со тракиските од исток (продорот на Ситалк во 429 г. пр.н.е.). Биле напаѓани и од Дарданците од север, а при еден од тие дардански упади, во 80-тите години од III век пр.н.е. било освоено и Скупи и областа околу горниот тек на Вардар. Неколку години подоцна, пајонските земји биле опустошени и со келтската наезда во 279/8 год. пр.н.е., на патот кон хеленското светилиште и воедно богат град Делфи.

Границите на Пајонија биле постепено стеснувани од сите страни, а особено по македонските продори од југ и губењето на териториите, Пајонците биле принудени да се повлечат на север. Тие најверојатно и меѓуплеменски се обединиле, како императив на постоењето на овие простори во текот на наредните векови. Изгледа дека водечка улога во сепажонското обединување, како што истакнува Е. Петрова, одиграле токму Дероните „...леме кое со потврдено богатство, високиот степен на развoток, економската благосостојба и солидната племенска организираност било во состојба да ги обедини останатите пајонски племиња“ (Петрова Е., 75). И традицијата на крунисување на пајонските кралеви во реката Астибо (Брегалница), за која известува Полиаен (Parazoglu F., 107), може да им се припише на Дероните, со оглед на нивното лоцирање на овие простори.

Во овие кризни времиња за пајонската држава, најверојатно е вршена и постепена тракиска инфилтрација од исток, бидејќи археолошките материјали (надгробни могили, натписи, релјефи), кои се пронајдени на просторот во горниот тек на Брегалница, а се датираат за периодот од пред римското освојување на овие простори, имаат типичен тракиски карактер (Папазоглу Ф., 1957: 83-86 и 231). Пајонските племиња постепено биле потиснувани од тракиските племиња, па така, во историските извори, како жители во просторот на горниот тек на Струма, повеќе не се спомнуваат пајонските племиња Агријани и Лајаи, туку тракиските Дентелети и Меди (Parazoglu F., 48-51).

Во периодот непосредно пред завладувањето на Римјаните со овие простори, според некои истражувачи, Медите се лоцираат покрај подрачјето на Струма и во горниот тек на Брегалница, како и во кочанскиот

и кратовскиот крај, додека северно од нив, областа околу Пауталија (ден. Кустендил) ја населувале Дентелетите (Папазоглу Ф., 1957: 83-84; Papazoglu F., 161). Нешто позападно, околу средна Пчиња, врз основа на пронајдените археолошки материјали и натписи на грчки и на латински јазик, се претпоставува дека била и границата помеѓу тракиските племиња и Дарданците (Папазоглу Ф. 83-84). Ф. Папазоглу, оди чекор понатаму, па врз основа на еден натпис најден кај с. Старо Нагоричане, Кумановско, датиран на македонски начин, претпоставува дека на тој потег би требало да се бара и тромеѓата меѓу Дарданија, Тракија и Македонија (Папазоглу Ф., 1957: 83).

Имајќи го предвид стеснувањето на границите на Пајонија и на пајонскиот етнос, на исток од тракиските Меди и на север од Дарданците, а со оглед на тоа што Овче Поле и долниот тек на Брегалница во периодот пред воспоставувањето на римската власт во овие простори биле во состав на Пајонија, како составен дел на македонската држава, на овој потег околу средниот тек на Пчиња, логички би било да се бара и тромеѓата помеѓу овие етнички заедници (Пајони, Тракијци и Дарданци).

Пајонската држава опстојувала на историската сцена како сосема независна сè до 358 год. пр.н.е., кога ја освојува македонскиот владетел Филип II (359-336). Оттогаш, па до нејзиното целосно замирање, период кој трае повеќе од еден век⁴, таа била во вазален однос спрема Македонија⁵. По замирањето на пајонската држава, Пајонија продолжила да егзистира само како составен дел на македонската држава⁶, а Пајонците понатаму ја делат заедничката судбина со Македонците и нивната држава сè до потпаѓањето на Македонија под римска власт.

4) Како датум на замирањето на пајонската држава, кај различни автори се зема различна година. Според Е. Петрова, треба да се смета 230 год. пр.н.е., кога Дарданците ги нападнале пајонските територии и Пајонија била неспособна да им се спротистави на нападите од север, па во тие настани се вмешале и Македонците (Петрова Е., 27). Според В. Соколовска, како крај на пајонската самостојност треба да се земе 217 год. пр.н.е., кога македонскиот крал Филип V (221-179) го зазема градот Билазора (Соколовска В., 1994: 82).

5) Пајонците, по покорувањето од страна на Македонците, како нивни сојузници се споменуваат во походот на Александар III (336-323), што го презел против Трибалите во 335 г., како и во големиот поход што го презел на исток против Персијците. Имено, во историските записи се наведува дека во битката кај Гавгамела во 331 г. пр.н.е., токму Аристон, заповедникот на пајонската коњица, успеал да ги разбие Персијците (Петрова Е., 21 и таму цитираната литература).

6) По замирањето на пајонското кралство за време на Филип V, на територијата на Пајонија била формирана истоимена стратегија (административна единица - б.м.) под власт на Македонците. На нејзино чело извесно време бил стратегот Дида, кој бил Пајонец по припадност (Петрова Е., 28 и таму цитираната литература).

Во науката постојат мислења дека Пајонците и Македонците биле сродни и дека првите биле постепено асимилирани од вторите, односно дека Пајонците од доцната праисторија потполно се стопиле со Македонците (Проева Н., 16-17)⁷. Сепак, во некои историски извори тие и понатаму се споменуваат како посебна етничка заедница⁸. Според историчарот Ф. Папазоглу, Пајонците биле најзначајна етничка група во античка Македонија, по Македонците (Папазоглу Ф., 1977: 66)⁹.

По војните што се воделе со Римјаните, Македонија била конечно поразена во 168 год. пр.н.е., а во наредната година била поделена на четири области (мерида) кои немале никакви меѓусебни политички и економски врски. Територијата на некогашна Пајонија била поделена во три од овие меридии, а областа која го опфаќала просторот помеѓу Аксиј и Стримон припаднала во втората меридија, со седиште во Тесалоника (Солун). Римјаните свесно ја разделиле Македонија на четири области за да го ослабнат и разбијат политичкото и економското единство на земјата (ИМН, кн. I, 49-55). Со паѓањето на Македонија под римска власт и со поделбата на меридии, Пајонија во потполност го изгубила својот етнички идентитет, со оглед на тоа што територијалниот го изгубила уште порано. Ова условило Пајонија и Пајонците потполно да исчезнат од историската сцена (Петрова Е., 28).

Подоцна, со воспоставувањето на римската власт во Македонија, нејзиното население ја дели судбината со поданиците од останатите делови на моќната империја. Процесот на романизација на домашното автохтоно население со успех се спроведувал преку римските институции

7) Во врска со оваа проблематика за односот помеѓу Пајонците и Македонците и нивните културни обележја треба да се истакне и мислењето на археологот Д. Митревски, кој истражувајќи го овој проблем преку материјалните остатоци дошол до сознание дека во доцното железно време доаѓа до „...создавање на нова и единствена пајонско-македонска култура со доцноархајски белези“, односно како што истакнува тој „пајонско-македонска симбиоза“. Со текот на времето, со поцврстото востановување на името Македонија, и тоа најповеќе како политичка одредница, македонското име станало и име на „...новата македонска нација, како хетерогена формација, во која најзастапен бил пајонскиот етнички и културен супстрат“ (Митревски Д., 216).

8) За егзистирањето на етнонимот Пајони и по потпаѓањето на Пајонија под македонска власт да се види во: Петрова Е., 77 и таму цитираната литература.

9) За етногенезата на античките Македонци е напишана обемна литература која, главно, се сведува на нивното хеленско или илирско потекло, но во поново време се среќаваат тези и за поинакво нивно потекло, како на пример, онаа којашто јазикот на античките Македонци го доведува во врска со јазикот на североисточните Фригијци, како и на предгрчките Индоевропејци. За прегледот на литературата за етногенезата на античките Македонци да се види во: Проева Н., 9-18; Митревски Д., 207-217.

и римската култура (Алексова Б., 153). Извесно време по легализацијата на христијанската религија со Миланскиот едикт од 313 г. и со прогласувањето на христијанството за државна религија кон крајот на IV век, за време на владеењето на императорот Теодосиј I (379-395), ова учење се пробивало и кај тогашното население во просторот помеѓу Вардар и Струма.

Во римско време оваа област добива на важност со експлоатацијата на рудните богатства во кратовскиот и злетовскиот крај. Според Табула Појтингеријана, на патот Стоби - Пауталија, кој минувал низ овие краишта, прва станица била Транупара, на оддалеченост од 30 милји, а следна на оддалеченост од 50 милји од Стоби била станицата Астибо (Алексова Б., 74)¹⁰. Во касноантичкиот период во областа источно од Вардар се споменуваат градовите: Баргала, Каленидин, Армонија и Запапа, а некои од нив (Баргала и Запапа) биле и епископски седишта (Папазоглу Ф. 1957: 245-248). Во средниот тек на Струма, покрај Пауталија, се споменува и населбата Скаптопара, кај денешниот град Благоевград (Велков В., 326, 451).

Со поделбата на Римската Империја на два дела во 395 г. Македонија и земјите од источната половина на Балканскиот Полуостров се нашле во рамките на Источното Римско Царство, во историјата подоцна познато како Византија. Во оваа политичка творба, во која влегувале и земјите на Источниот Медитеран и во која егзистирале повеќе јазици и култури, со текот на времето доминантни станале грчкиот јазик и култура. Според познатиот византолог Г. Острогорски: „...со спојувањето на хеленистичката култура и христијанската религија со римската државна форма постанала онаа историска појава која ја нарекуваме Византиско Царство. Без кој било од тие три елементи Византија не може да се замисли”. (Острогорски Г., 48). Поданиците на оваа империја себе се нарекувале Ромеи (οι Ῥωμαῖοι) - Римјани, што укажува на старата државничка традиција на Римската Империја.

Оваа државна творба со својата државничка традиција, култура и религија и со своите материјални богатства, во текот на целото свое постоење, од крајот на IV, па до средината на XV век, била изложена на напади од разни народи од разни народи и племиња кои војувале и навлегувале на нејзината територија. Тоа најчесто го правеле заради пљачкосување, но некои од нив таму и трајно се населиле.

Меѓу тие разни етнички заедници кои ја загрозувале Византија на Балканот биле и Словените. Тие самостојно или во сојуз со Аварите и

10) Некои научници се на мислење дека редоследот на овие станици на Табула Појтингеријана е заменет, па така, прва станица би требало да е Астибо, а потоа доаѓа Транупара (Папазоглу Ф., 1957: 244-245).

други етнички заедници во неколку наврати вршеле упади на византиска територија преку долен Дунав и Сава. За почеток на колонизацијата на Македонија со словенски племиња се смета периодот од осумдесеттите години од VI век, а тој процес се смета дека бил завршен околу двадесеттите години од VII век (ИМН, кн. I, 79).

Датирањето на населувањето на долината на Брегалница со словенски племиња се совпаѓа со овој термин, врз основа и на археолошките податоци за разрушувањето на градот Баргала (10-тина километри северно од Штип, на левиот брег на Брегалница), под налетите на словенско-аварската војска околу 585 година (Алексова Б., 67).

Византиските хроничари од тој период ни оставиле податоци за имињата, како и за просторот на населување на некои словенски племиња во Македонија, но за жал, податоци за имињата на словенските племиња кои се населиле во долината на Брегалница, Пчиња и Крива Река, за сега не се познати. Историчарот Б. Панов е на мислење дека: „Брегалничката област, како и соседните македонски области кои се простирале по текот на реката Струма и околу неа, била населена од племето Стримонци (Στριμωνιοι), кое така било именувано по реката Стримон.“ (Панов Б., 1982: 46; Панов Б., 1985: 589).

Според други автори, во долината на Брегалница се населило словенското племе Сагудати (Баждаровъ Г., 73; Цветковски Б, 27-28), но според мое длабоко уверување, овие две констатации не се поткрепени со историски податоци, туку се базираат на недоволно аргументирани конструкции. Имено, според податоците што ги оставиле византиските хроничари, Струмјаните (Стримонците) ја населувале долината на Струма, а Сагудатите се населиле во непосредната околина на Солун (ДБМН, т. 1, 29; ИМН, т. 1, 79).

Во секој случај, Словените постепено започнале да ја населуваат областа помеѓу Вардар и Струма уште во периодот од крајот на VI и почетокот на VII век, потиснувајќи го староседелското население, кое во поголем или помал степен било зафатено со процесот на елинизација или романизација. Словенските племиња во Македонија, а и пошироко на Балканот, по трајното населување формирале политички заедници, т.н. „склавинии“, кои претставувале еден вид полунезависни заедници на чело со свој племенски старешина, кои формално ја признавале власта на византискиот император. Во таквите склавинии, покрај Словени живееле и други народи, кои на овие простори биле претходно населени (ИМН, кн. I, 89-90). Овие склавинии, како заедници со етнички мешан состав можат да се сметаат за никулци во кои започнал да се одвива процесот на формирањето на македонскиот народ. Или, како што вели историчарот, Л. Славеска:

„...од македонските словенски племиња и балканскиот супстрат настанал македонскиот народ, здружувајќи ги во една цврста етничка заедница Брџаците, Драговитите, Струмјаните, односно сите македонски Словени” (Славеска Л., 46).

Дека во областа на Брегалница имало извесна концентрација на словенско население во средината на IX век, доказ претставуваат и записите за т.н. „Брегалничка мисија” на Константин-Кирил Филозоф, во историјата познат како св. Кирил Солунски. Имено, околу 850-851 год., овој византиски мисионер (по некои од словенско, по други од грчко, а по трети од мешано грчко-словенско потекло), имал мисија на Брегалница да изврши покрстување на непокрстените Словени. При оваа мисија што ја вршел на словенски јазик, бројот на оние што ја примиле христијанската вера изнесувал 4.050 (Панов Б., 1985: 189)¹¹.

Во „Солунската легенда” се споменува дека Константин Филозоф престојувал во градот Равен на Брегалница и дека за тамошните Словени создал 35 (или 32) букви (Теодоровъ-Балан А., 111; Ивановъ Й., 65; Панов Б., 1985: 189)¹².

Процесот на христијанизација на Словените од страна на византиската држава во оваа област бил прекинат за извесно време, заради потпаѓањето на речиси цела Македонија под власта на Бугарија, во почетокот на владеењето на кнезот Борис - 852-889 (Панов Б., 1985: 191). Но овој процес на христијанизација продолжил и по овие политички промени, бидејќи со склучувањето на мировниот договор од 864 год. Византија ги отстапува освоените територии од страна на бугарскиот кнез, но тој за возврат се обврзал да го прими христијанството од Византија, според источниот православен образец, како државна религија (ИМН, кн. I, 96).

Областа помеѓу Струма и Вардар во состав на бугарската држава се наоѓала сè до нејзиното уништување во 971 год. од страна на Византија, а потоа за кратко време повторно се нашла под византиска власт, за време на владеењето на царот Јован I Цимиски (969-976). По неговата смрт во 976 г., македонските Словени се кренале на востание и успеале најголемиот дел од Македонија да го ослободат од византиската власт, а потоа да создадат и своја држава. Оваа новонастаната политичка творба во историјата е позната како Самоилова држава (по царот Самоил) или како Царство на македонските Словени. Но, по уништувањето на државата на

11) Според други ракописи (*Кратко Кирилово житие*), Константин-Кирил на Брегалница покрстил 54.000 Словени (ДБМН, т. 1, 124).

12) Има разни претпоставки за лоцирањето на градот Равен на реката Брегалница, од кои најдобро научно поткрепена делува онаа за лоцирањето во близина на денешното село Крупиште, Штипско (Алексова Б., 160 и таму цитираната литература).

македонските Словени од страна на византискиот император Василиј II (976-1025) во 1018 год., на што му претходела Битката на Беласица во 1014 г. и смртта на царот Самоил во истата година, областа меѓу Вардар и Струма, како и целата територија на Самоиловото Царство, пак се нашла под власта на Византија.

Користена литература

- Алексова Б., *Епископијата на Брегалница*, Прилеп, 1989.
- Баждаровъ Г., *Изъ македонската земја*, Софија, 1926.
- Велков В., *Етнически промени*, во книгата *Историја на Бџлгария, том I*, БАН, Софија, 1979.
- Вељановска Ф., *Антрополошко дефинирање на Пајоните*, Скопје, 1994.
- Gavela V., *Praistorijska arheologija*, Beograd, 1982.
- (ДБМН) - *Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и национална држава, том I*, Скопје, 1981.
- Ивановъ Й., *Северна Македонија*, Софија, 1906.
- (ИМН) - *Историја на македонскиот народ, кн. I*, Институт за национална историја, Скопје, 1969.
- Китановски Б., *Бронзено време*, во книгата: *Археолошка карта на Република Македонија, том I*, МАНУ и Музеј на Македонија - археолошко одделение, Скопје, 1994.
- Колиштркоска Настева И., *Енеолит*, во книгата: *Археолошка карта на Република Македонија, том I*, МАНУ и Музеј на Македонија - археолошко одделение, Скопје, 1994.
- Митревски Д., *Протоисториските заедници во Македонија (преку погребувањето и погребните манифестации)*, Скопје, 1997.
- Панов Б., *Штип и Брегалничката област во средниот век (VI до крајот на XII век)*, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, кн. 8 (кн. 34), Скопје, 1982.
- Панов Б., *Средновековна Македонија, том 3*, Скопје, 1985.
- Папазоглу Ф., *Македонски градови у римско доба*, Скопје, 1957.
- Папазоглу Ф., *Етничка структура Античке Македоније у светлости новијих ономастичких истраживања*, Balcanica VIII, Beograd, 1977.
- Parazoglu F., *Srednjobalkanska plemena и predrimsko doba, Djela ANUBiH, knj. XXX*, Sarajevo, 1969.
- Пашиќ Р., *Железно време*, во книгата: *Археолошка карта на Република Македонија, том I*, МАНУ и Музеј на Македонија - археолошко одделение, Скопје, 1994.
- Петрова Е., *Пајонските племиња и Пајонското Кралство во II и I милениум пред н.е.*, во: *Macedoniae acta archaeologica*, бр. 12, Скопје, 1991.

- Проева Н., *Прилог кон историјата на античките Македонци*, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, кн. 17-18 (кн. 43-44), Скопје, 1990-1991.
- Санев В., *Младо камено време*, во книгата: *Археолошка карта на Република Македонија, том I*, МАНУ и Музеј на Македонија - археолошко одделение, Скопје, 1994.
- Славеска Л., *Етногенезата на македонскиот народ. Континуитет и традиција (некои аспекти)*, Скопје, 1992.
- Соколовска В., *Пајонското племе Агријани и врските со Дамассион*, во *Macedoniae acta archaeologica*, бр. 11, Скопје, 1990.
- Соколовска В., *Рана антика*, во книгата: *Археолошка карта на Република Македонија, том I*, МАНУ и Музеј на Македонија - археолошко одделение, Скопје, 1994.
- Теодоровъ-Балан А., *Кирилъ и Методи, том II*, София, 1934.
- Tukidid, *Povijest Peloponeskog rata, knj. druga*, Beograd, 1991.
- Херодотова историја, том II, Нови Сад, 1988.
- Хомер, *Илијада*, Препев, предговор, вовед и објаснување: М. Д. Петрушевски, Скопје, 1982.
- Цветковски Б., *Историски и стопански развиток на Штип од основањето до 1919 година*, во книгата: *Astibo-Штип. I-XX век*, Скопје, 1964.